

Олександр Музика
(м. Житомир)

РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ У ПЕРІОД ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Історія нашого державотворення містить важливу сторінку, яку вже усталено називають добою Української Центральної Ради. У цей час відбувається і становлення української православної церкви, як одного з наріжних каменів нашої державності. Історичний досвід цього процесу і ролі церкви в суспільстві має велике значення в наш час. Цим зумовлюється актуальність проблеми дослідження.

До розкриття цього періоду української історії зверталися такі сучасні дослідники як В.Ф.Верстюк, Т.С. Осташко[1] та ін.

Українська Центральна Рада розпочала свою діяльність в умовах високого національного піднесення українців, яке знайшло своє відображення і у процесах українізації освіти, створення українських військових підрозділів, а також у творенні самостійної православної церкви в Україні. Центральна Рада у своїй політиці не могла залишити поза увагою настрої і побажання населення, тому питання релігійного життя в Україні займали важливе місце у її політиці.

Так, на засіданні комітету Центральної Ради 11 травня 1917 року розглядалося серед інших і питання церковного характеру. Зокрема, ставилося завдання: «усунення владиків-великоросів і інших неприхильних виборній організації української церкви, в дальшій плані - признання принципу автокефальності української церкви, бито освободження її від синодальної власті» [2, Арк. 10].

Відмітимо, що рух за автокефалію православної церкви в Україні був тісно пов'язаний з національним рухом, ставши його важливою невід'ємною частиною. Уже у квітні-травні 1917 року у містах України відбуваються єпархіальні з'їзди духовенства і вірян, одні з перших - у Києві, Житомирі, Кам'янці-Подільському. В останньому з названих він проходив з 18 по 23 квітня 1917 р. Подільський єпархіальний з'їзд відбувся під головуванням єпископів Подільського і Брацлавського Митрофана (Афонського) та Вінницького Давида (Качахідзе) [3, С 68]. З'їзд ухвалив резолюцію «Про ставлення Православної Церкви Подільської до моменту, що переживаємо», в якій констатувалося, що «старий віджилий монархічний лад усім православним Поділ'ям одностайно засуджений». Вітаючи новий лад, делегати висловили готовність віддати... усі сили на улаштування нового життя на засадах братерства, рівності і свободи у рідній Україні та усій Росії [4, С 345-346].

Як відмічають краєзнавці О. Логінов і Л. Семенко, у той час на Поділлі «активізували публічну діяльність католицькі та іудейські священики, утворилася баптистська громада» [3, С. 69].

На єпархіальних з'їздах приймали рішення змістити з посади того чи іншого архієрея. Волинський єпархіальний з'їзд, який також відбувся наприкінці квітня 1917 р. у Житомирі стоїть у цьому відношенні окремо. Мається на увазі той виключний факт, що незважаючи на проросійські погляди архієпископа

Волинського і Житомирського Євлогія (Георгієвського) його не вдалося змістити, адже він користувався великим авторитетом серед вірян, які його підтримали.

Так газета «Вільне слово», висвітлюючи рішення Полтавського єпархіального з'їзду Духовенств і мирян у статті «Про українізацію церкви», писала: «Українізація церкви - насущна потреба оновленої та вільної України». У рішенні з'їзду, що відбувся в Полтаві з 5 по 8 травня 1917 р., зазначалося, що українізація церкви повинна проходити в таких формах:

У вільній Україні мусить бути вільна автокефальна церква.

Слід негайно припинити практику призначення на посади єпископів в українські єпархії великоросіян.

Служба Божа в Українській Церкві повинна правитись українською мовою.

Утворити національну духовну школу.

Духовна школа за 3-4 роки мусить бути зукраїнізована цілком із правом забезпечення нацменшостей та ін. [5, С 1-2].

Дуже рішуче діяли учасники Київського єпархіального з'їзду, на якому українофіли повністю взяли у свої руки президію. Головою з'їзду обрали Василя Липкіаського. Це зібрання прийняло постанову про те, що в автономній Україні має бути незалежна від Синоду українська церква. На з'їзді обрали Комісію з підготовки Українського Церковного Собору, який повинен був вирішити нагальні питання, зокрема щодо стосунків із Московським центром. Очолив цю Комісію спочатку єпископ Уманський Димитрій (Вербицький). Але Синод не дозволив проводити Український Церковний Собор. Незважаючи на це, Комісія продовжувала діяти. У червні 1917 р. її очолив уже В. Липківський.

Хоча у середовищі православного духовенства України продовжували існувати діаметрально протилежні погляди на є, чи потрібна самостійна українська Церква, проте прихильників цього було більше. Свідченням підтримки цієї позиції стало рішення, прийняте делегатами Третього українського військового з'їзду, який відбувся наприкінці жовтня 1917 року. На ньому була проголошена вимога автокефалії української Церкви і необхідність її українізації, створено організаційний комітет у складі 30 осіб для вирішення цих питань. Члени цього комітету створили Братство Воскресіння Христа, яке виступало за скликання Українського Собору і проголошення автокефалії. Завдяки їхній послідовній діяльності 23 листопада 1917 р. створено Тимчасову Всеукраїнську Православну Раду, як були покликані провести організаційну роботу підготовку Собору. До складу цієї Ради увійшли протоієреї В. Липківський, М. Шараєвський, священники П. Погорілко, П. Тарнавський, диякон П. Корсунський та інші - загалом близько 60 осіб. Члени Тимчасової Всеукраїнської Православної Ради склали відозву до українського народу, у якій обґрунтовувалася необхідність термінового скликання Українського Собору і проголошення автокефалії.

Всеукраїнський Церковний Собор почав свою роботу 7 січня 1918 р. Тоді відбулася перша сесія, а друга - уже в період правління Павла Скоропадського. Таким чином, у часи Української Центральної Ради було зроблено важливі кроки до створення самостійної Церкви в Україні.

Література:

1. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада: Док. і матеріали в 2-х томах. - К., 1996-1997 (кер. колективу упорядників); Осташко Т.С. З історії літературно-мистецького життя в Україні за часів Центральної ради // УІЖ. - 1998. - №3; Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради. Біогр. довідн. - К, 1998.

2. Центральний архів вищих органів влади в Україні, ф. 1115, оп. 1, спр. 16, арк. 10.
3. Логінов О.В., Семенко ЛІ. Вінниця у 1917 році. Революція у провінційному місті. - Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011 - 272 с.
4. Православная Подолия. - 1917. - № 18-19.
5. Про українізацію церкви // Вільне слово (Полтава). - 1917. - 16 грудня.